

**Dissertatio inauguralis, de pactis futurorum sponsaliorum, von Ja-Wort /
[Johann Emanuel Greiff].**

Contributors

Greiff, Johannes Emanuel, -1726.
Thomasius, Christian, 1655-1728.
Universität Halle-Wittenberg.

Publication/Creation

Halle : J. Gruner, [1712]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/y8d4zyhz>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO INAUGURALIS,
DE

PACTIS FUTU-
RORUM SPONSA-
LIORUM,

Von

Ja = Mort/

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO,

PRINCIPE BORUSSIAE, MARCHIONE

BRANDENB. &c. &c.

Ex decreto & auctoritate Illustris Jctorum ordinis,

PRAESIDE,

DN. CHRISTIANO THOMASIO,

POTENTISSIMI BORUSSIAE REGIS CONSILIARIO INTIMO,

UNIVERSITATIS FRIDERICIANAE DIRECTORE AC PROFESSORE PRIMA-

RIO, ET FACULTATIS JURIDICAE ORDINARIO,

PRO GRADU DOCTORALI,

Summisque in utroque jure honoribus, ac privilegiis more Majorum
legitime consequendis,

IN AUDITORIO MAIORI,

ad D. 6. Jun. Anno M. DCCXII. horis ante & pomeridianis,

publico Eruditorum Examine submittit,

JOHANNES EMANUEL Greiff/

SERVESTA-ANHALTINUS.

HALAE MAGDEBURGICAE,

Typis JOH. GRUNERI, Academ. Typogr.

DISCONTINUATION OF SERVICE

PACIFIC

REPORT

1904

THE

WELL

OF

THE

WELL

OF

THE

WELL

OF

THE

WELL

OF

THE

WELL

OF

THE

WELL

VIR CONSULTISSIME,

FAUTOR AMICISSIME.

Onores accipis satis maturos. Quum enim illos mature acciperes, cunctatus es amplius decennio. Ipse, ni fallor, auctor tibi suaserique fui, ut, mora tandem abiecta, capefferes laurum, quam industria tua, litterae, ingenii ac linguae alacritas facilitasque dudum promeruerunt. Ex quo enim iura alios docuisti, ex eo iure tibi succensui, a mitra doctoris tam diu alieno. Tandem ergo mutasti consilium. Aut potius, quod suspicor, locum fecisti voluntati a Lienae patronorum & amicorum. Ita est. Animus, quo fit sagacior, eo facilius dubitationibus irretitur, unde raro propriis viribus emergit. Dubitando enim tempus teritur trahiturque de die in diem. Et consilia, quae

quae senescere incipiunt, tandem con-
tabescunt, ut in viam illa reduci oporteat ope aliena. Quid igitur? Egone gratuler tibi cunctationem, quam in te saepius notavi. Nec quicquam. Id gratulor, quod Catonis illud ad te pertineat quodammodo. Tum demum honores optimos esse, si homines quaesiverint, quare tam sero essent delati. Ceterum, quod disputas, argumentum, connubiale est. Sera autem matrimonia commendatissima olim Germanis. Quorum indicia tuis hic respondent. Voveo itaque, ut tum quoque lenta consilia tibi salubria sint & utroque nomine nobis audias felix cunctator.

Benevolentiae ergo scripsit

J. P. LUDEVVIG, J Ct.

Regi in Curia a consiliis.

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
PACTIS FUTURORUM SPON-
SALIORUM

Don

Ja = Worte.

SUMMARIA.

Doctrina juris matrimonialis maxime confusa & intricata
§ I. Inspecie doctrina de differentia tractatum nuptia-
lium, sponsaliorum, & ipsarum nuptiarum §. II. Maxime
vero Doctrina de tractatibus nuptialibus eorumque pru-
dentia §. III. Ut & inspecie de tractatibus per pacta futu-
rorum sponsaliorum, das Ja-Wort. §. IV. Homonymia
des Ja-Worts. §. V. Historia morum Germanie in con-
trahendis nuptiis. §. VI. Definitio pactorum de sponsalibus
des Ja-Worts. §. VII. Differentia pactorum nostrorum
a sponsalibus §. VIII. Non firmiter presumptio pro meris tra-
ctatibus, quam ex pactis nostris, aus dem Ja-Wort. §.
IX. In dubio etiam presumendum esse magis pro talibus
pactis, quam pro sponsalibus strikte dictis §. X. Dissidentes
niti doctrinis Canonistarum evidenter falsis. §. XI. Ex sola

A

annu-

annulorum datione & acceptione non presumendum esse pro sponsalibus. §. XI. Effectus pactorum nuptiorum, libertas poenitendi sine expositione rationis §. XIII. Quid juris intuitu arrharum datarum. §. XIV. Rumpentes tractatus sponsalitios nulli poena civili subjacent. §. XV. Nisi legibus civilibus antea aliud cautum sit, ob ordinem & decorum in causis matrimonialibus observandum. §. XVI. Sponsus durante tractatibus sponsam stuprans ad eam ducendam iuste cogitur. §. XVII. Origopoenitentiae tractatibus sponsaliorum in foris nostris adempta. §. XVIII. non petenda ex Jure Justiniano. §. XIX. Neque ex ipso jure Canonico, quatenus poenitentiam in sponsalibus de futuro permittit. §. XX. Sed idem tamen per excommunicationem & interdictum alibi jubet, sponsum & sponsam esse cogendos ad consummationem matrimonii. §. XXI. Rationes peculiare Lutherianorum. §. XXII. (1) Auctoritas Lutheri, pacta nostra sola pro veris sponsalibus habentis. §. XXIII. (2) Usualis restrictio tractatuum ad pacta, ubi consensus vel parentum vel sponsa non adfuit. §. XXIV. Ad nostram tamen sententiam inclinat Chemnitius. §. XXV, Et Facultas Juridica Viadrina. §. XXVI. Item Facultas Juridica Hallensis. §. XXVII.

Doctrina juris matrimonialis maxime confusa & intricata.

§. I.

Nullum juriscaput, certe jus matrimoniale in universum maxime intricatum & confusum est. (a) Nec inter Pontificios solum; Sed & inter Protestantes (b) Imo quod mirandum, confusio inter Protestantes fere major est, quam inter Pontificios.

(a) v. g. apud Sanchez, in Opere de Matrimonio nulla prope occurrit quaestio, circa quam non sit dissensus inter Canonistas.

(b) Docent hoc Sacerdii Corp. jur. Matrimonialis: Plurima Scripta.

Pontificios. (c) Causas hujus mali excutere nostri instituti non est, nec de tempore; Nam veritas, si unquam, ita certe in hac materia odium parit. (d)

A 2

§. II.

Scripta in Controversia de matrimonio cum Uxoris defunctæ Sorore; Idem de Polygamia: Hieronymi Delphini Collectanea de Conjugio Eunuchi. Hieronymi Bruckneri Decisiones matrimoniales. &c.

(c) Nam Pontificii suas conclusiones in causis matrimonialibus utcunque connectunt cum principiis & hypothesebus suis, fundamento loco positis. At apud Protestantes sæpissime conclusiones in Consistoriis ex Pontificiis doctoribus desumptæ, retinentur, rejectis hypothesebus, unde illi conclusiones illas deducebant. Sic notissimum est, in quotidiana Consistoriorum praxi regnare Conclusiones multas, non nisi ex hypothesi de Sacramento matrimonii derivandas, quæ tamen a protestantibus utriusque partis rejecta est. Multa eam in rem exempla allata sunt in peculiari Disputatione sub præsidio MAGNIF. ACAD. PRO-RECTORIS habita. Et credo adhuc plura non difficulter ostendi posse. Sic nescio, an unquam Pontificii ex suis hypothesebus eo erroris dilabi potuerint, ut statuerent, matrimonium Eunuchis esse permittendum. Sed apud nos tamen inventæ sunt Facultates Theologicæ & Juridicæ pro licentia hujus conjugii respondentes. &c.

(d) V. g. Studium incaute exscribendi Autores Pontificios. Neglectus studiorum humaniorum, genuinæ doctrinæ moralis. Nimum studium erga Patres Ecclesiæ quarti & quinti Seculi, varie in doctrina morali pro infelicitate illorum temporum errantes. Sub prætextu Pietatis vel orthodoxiæ quæsitum - - Sed vereor, ne vel sola recensio causarum, etsi generalis, odium pariat; Ergo manum de tabula.

§. II.

In specie doctrina de differentia tractatum nuptiarum, sponsaliorum, & ipsarum nuptiarum.

Ac initio quidem nihil facilius erat, & maxime necessarium, quam ut tractatus nuptiales, sponsalia & nuptiæ evidenter secernerentur, (e) quod forte non melius fieri poterat, quam per exemplum pactorum de vendendo, aut tractatum venditionem præcedentium, venditionis ipsius, & traditionis solennis. (f) Interim quid notius

(e) Videlicet propter diversos magni momenti effectus. A tractatibus quælibet pars recedere potest, etiam invita altera, quia nondum aliquid determinatum convenit, quod obligationem & actionem producere posset; at vero in sponsalibus adest consensus determinatus, adeoque unius dissensu impune non dissolvuntur ex communi conventionum natura; nuptiæ nec solo dissensu utriusque partis, iterum ex communi conventionum natura, quibus traditio accessit.

(f) Tentavit id jam olim Dn. Præses in *disput. Lipsiens. de Conjugio in vitis parentibus contracto* §. 5. seq. Notandum tamen, esse hoc saltem exemplum & simile Illustrans, non probans, sed rationem saltem diversitatis inter hæc tria indicans. Scio equidem, matrimonium non esse contractum; Sed tamen mallet, ut quid inculcant, non plane a doctrina de contractibus in quæstionibus matrimonialibus recederent, quasi illæ ne quidem ex communibus principiis de conventionibus definiri debeant, aut quasi definiri possint ex hypothesebus, quæ principiis istis plane repugnant. v. g. quod tractatus sponsalitii unius dissensu dissolvi nequeant, (de quo in præsentis potissimum sum sollicitus) quod sponsalia ne quidem utriusque dissensu possint dirimi, item quod nuptiæ consumatæ ne quidem communi consensu, aut ex gravibus causis, & adhibitis quamvis aliis solennitatibus, aut consensu populi & principis dissolvi queant, sub prætextu videlicet legis divinæ, a Clero Pontificio in odium Laicorum & potissimum

notius, quam infinitas contradictiones Doctorum & hic occurrere, (g)

§. III.

Imprimis autem, quod tractatus nuptiales attinet, nescio, quam ob causam Doctores doctrinam hanc valde supine & superficialiter tractent, (h) aut plane omit-
tant, vel etiam confundant cum sponsalibus, cum tamen
ejus distinctior inspectio vel ideo omitti non debuisset,
Maxime vero doctrina de tractatibus nuptialibus, eorumque prudentia,

A 3

quod

mun Regum ac principum vel plane fictæ, vel certe contorte explicatæ.

(g) Scilicet quomodo differant nuptiæ, connubium & matrimonium, nuptiæ & sponsalia, sponsalia de præsentibus & de futuro, idem pura & conditionata, non solum ratione definitionum, sed & maxime ratione effectuum. Ubique opiniones communes contra communes; Ut perlectis iis, quæ Juri, Canonistæ & Theologi de eare disserunt, incertior semper recedas, quam accesseris.

(h) Fere saltem inculcant, tractatibus nuptialibus nullam induci obligationem: qui nam vero sint tractatus & quænam sit eorum natura, & quam varia tractatuum genera, nihil invenies.

(i) Civilistis & Canonistis, unde & sua hausere Theologi, nihil in ore vel calamo, quam sponsalia & nuptiæ, unde non possunt tractatus sponsalitii ipsis sponsalibus immisceri, aut cum iis confundi; Cum tamen & Romanis olim hæc fuerint exacte distincta. Sic Nonius. *Inter speratam dictam & pactam hoc interest, quod virgo, priusquam petitur, sperata dicitur, de hinc promissa vel pacta vel sponsa dici potest*, Arnobius *L. 4. contra gentes. Habent speratas, habent pactas, habent interpositis stipulationibus sponsas*. Adde Antonium Hotmanum *de Vet. ritu Nupt. cap. I.* Francisc. Hotmanum *de sponsalibus cap. 3.* quamvis uterque explicatione sua differentiam inter ista magis implicet.

quod si unquam ullum negotium humanum (k) certe matrimonium maxime cautos & circumspectos tractatus præcedentes ex regulis prudentiæ communis requirat, (l) in tantum, ut si illi ne-

(k) Imprudens merito habetur, qui in negotiis ad rem oeconomicam pertinentibus debitam circumspeditionem non adhibet; *der die Kaze im Sacke kauft.* Unde proverbium: Wann man die Narren zu Märkte schickt / so kauft die Krämer Geldt. Cum tamen in his negotiis tantum damnum non patiatur Respublica, quia quilibet poterit pro lubitu rem sibi inutilem aut noxiam iterum abjicere vel alienare.

(l) Quia hæc societas individuum vitæ consuetudinem continet, id est, ut mores nostri explicant, nunquam dissolvendam, quam stulta & improba etiam conjux sit. Quid vero stultius, quam societatem inire indissolubilem sine prævia ac cauta circumspeditione. Magna sane stultitia est, societatem inire mercatoriam cum homine, cuius mores non noveris, & tamen recedere poteris a societate altero etiam invito, si ipsi interesse præstes, idque ex illa sola ratione, quod communio sit mater litium. Sed maritus uxorem, aut uxor maritum repudiare, aut ab eo divortium facere nequit, etiamsi centies alleget, & evidentissimum sit, societatem inimici cum inimico, stulti cum stulto, improbi cum improbo, aut etiam sapientis cum stulto esse etiam matrem litium. Ac apud Christianos hodiernos major adhuc requiritur circumspectio, quam apud Judæos, Ethnicos, aut Christianos priorum seculorum. Videlicet Judæis licita erant divortia quamvis ex gravibus causis. Romani antequam doctrinam Christianam reciperent, maiori adhuc licentia, quam Judæi, repudiabant uxores, aut a viris recedebant; Et postquam Christianorum nomine insigniebantur, diu retenta fuit solu-

negligerentur & Principis, (m) & Doctorum Eccle-
siæ

tio matrimoniorum bona gratia, cum primus Iustinianus eam fustulerit; Imo in Gallia Anno 1150. adhuc sub Ludovico VII. divortium bona gratia, quamvis non ex qualibet causa, in usu fuit. vid. Launojus *de Regia in Matrimonium potest.* Part. 2. art. 2. Cap. 2. p. 327. & cap. 6. p. 365.

- (m) Valde enim turbatur respublica, si repleatur conjugis male cohærentibus, ubi conjuges odio mutuo laborant, per impossibilitatem solutionis sæpius non diminuto, sed aucto. Eo ipso etiam pervertitur soboles, aut certe pessime educatur, ac ad perpetua disidia exemplo quotidiano parentum animatur. Huic incommodo vero præcaveri potest, si cauti tractatus præcedant. Quod si id negligatur, ex duobus mediis unum erit eligendum, vel ut permittatur divortium sive bona, sive mala alterius gratia, cum poena perpetui consortii cum extreme stulta aut improba nullam habeat proportionem cum commissa imprudentia neglectorum tractuum; vel ut matrimonia neglectis tractatibus præcedentibus sint ipso jure nulla; Ac prius ex hypothesi doctorum non potest Princeps; Ergo remanet posterius. Q. E. D. Posse vero principem pro utilitate Reipublicæ ponere certa requisita justarum nuptiarum, quibus neglectis matrimonia pro nullis declarantur, ex Protestantibus s. Theologis sive Jctis nemo negabit, cum id thema adversus impudentissimos Papæ & papatus adulatores peculiari opere modo citato demonstraverit Launojus, utpote quod de non alia Regia in matrimonium potestate agit, quam de jure Secularium Principum Christianorum in sanciendo impedimento matrimonii dirimentibus. Quod vero inter illa impedimenta nunquam legatur collocata fuisse causa neglectorum tractuum præcedentium, id ideo factum, quod tractatus nunquam a populis quibusvis fuerint neglecti, & quod confusio tractatum cum sponsalibus magis videatur esse adscribenda novioribus temporibus.

fiæ (n) aut certe JCtorum (o) officium postulet, utile neglectus coerceatur, aut nuptiæ vel sponsalia sine præ

[n) Etsi enim matrimonii tanquam negotii mere secularis doctrina videatur esse relinquenda solis Politicis, cum tamen apud Pontificios hypothesis de sacramento matrimonii, articulum de matrimonio articulis fidei adscripserit, & Doctores Pontificii in expositione Scripturæ Sacræ, de matrimonio loquentis, sibi solis, aut certe Papæ suo interpretationem tantum non authenticam vindicent & postea apud protestantes passim Theologi ad Consistoria fuerint adhibiti, iisque ordinarie relinquenda sit, etsi non cum exclusione reliquorum, interpretatio rationalis & doctrinalis textuum scripturæ sacræ; & ICTos præterea deceat suo exemplo aliis præire, ac bona sua amicis esse communia putare, neminique in videre, imo potius optare ut quilibet sapiens, prudens ac juris peritus esset; merito etiam apud protestantes Theologi a doctrina causarum matrimonialium excludendi non sunt.

[o) Non quod JCti intendant, in principum jura ac Regalia involare, aut eos in regimine reformare, aut Theologorum circulos turbare, sed quoniam doctrina regiminis Politici, quam diu Philosophi in sola expositione librorum politicorum Aristotelis occupati sunt, aut ideis Reipublicæ cujusdam Platonice unice delectantur, & Dni. Theologi, dicti Salvatoris Math. 20. v. 25. & 26. memores, negotiis secularibus se non immiscent, Medici vero sanitatem corporis humani vel conservandam vel restituendam præ oculis habent, præcipue JCtis curæ esse debet. *arg. §. fin. proem. Inst.* Quamvis iterum JCti grata mente agnoscant, si vel Medici etiam [& multo magis Doctores aliarum Facultatum] exemplo celeberrimi olim, & de emendanda politica aut ipsa Jurisprudencia immortaliter meriti Conringii sana hic consilia suppeditent.

præcedentibus tractatibus prudentibus inita nulla vel irrita declarentur. (p)

§. IV.

Cum autem tractatum de futuris sponsalibus & nuptiis varia possint esse genera, (q) non quidem animus est hoc loco de natura & modis omnium talium tractatuū agendi, ut & in specie de tractatibus per pacta futurorum sponsaliorum, das Ja. Wort.

B

sed

[p] Rationem repete ex modo dictis sub lit. M.

[q] Vel certe gradus. In omnibus conventionibus tales tractatus præcedere possunt, qui singuli suos distinctos gradus habere possunt, & sæpe per longum temporis spatium durant. Sine dubio vero tamdiu durare consentur, donec partes de negotio, super quo tractarunt, convenerint. Ita v.g. in emtione venditione non solum tractatus sunt, si emtor offerat se ad emtionem ædium, & ex venditore quærat, an eas vendere velit, venditor autem spatium deliberandi petat, sed etiam si postea venditor dicat, se velle vendere ædes, & emtor rursus declaret, se eas velle emere, manent tamen adhuc tractatus, donec de pretio & merce distincte convenerint. Hoc vero supposito mirandum, quod Dd. in causis matrimonialibus dum de tractatibus agunt, solum illud tractatum exemplum afferant, si masculus declaret, quod velit foeminam in matrimonium ducere, & foemina aut eius parentes petant spatium deliberandi. Carpzov. *Iurispr. Eccles. lib. 2. Tit. 2. Def. 18.* Bruckner. *decis. matrim. c. 1. n. 13. seq. pag. 39.* Cum hic sit saltem primus tractatum gradus. Etenim nondum adfuit sponsalia vera seu promissio de matrimonio, si parentes foeminæ, vel etiam ipsa foemina post elapsum deliberandi spatium annuat, quamdiu videlicet fides conjugalis perspicue non est promissa. Quænam vero sit ratio illius erroneæ opinionis, quæ putat, tractatus hoc ultimo casu mutari in contra-

tra-

sed in specie acturi sumus de pactis futurorum sponsaliorum, quæ moribus nostris vocari solent das Ja-Wort. Sed & in hac specie tractatum explicanda cum Doctores communiter eandem negligentiam vel confusionem committere soleant, veniam spero, si alicubi lapsus fuero, cum neminem hic præeuntem deprehendere poterim, siue ex ICtorum siue Theologorum ordine (r) cum

in contractum matrimonii, patebit ex sequentibus. Alia exempla tractuum vide apud Carpzov. *Lib. 2. def. 174.*

- (r) Apud solum Magnif. Dn. Titium deprehendi distinctionem des Ja-Worts von der Verlobung: cujus verba propterea non pigebit adscribere, ut exinde appareat, qua in re conveniamus vel non. Ita vero in der Probe des geistlichen Rechts *L. 4. c. 1. §. 6.* Was die Beschaffenheit des vorhergehenden Vergleichs oder Abrede (in die Eheliche Gesellschaft zutreten) anlanget / kan man sich selbige nach unterschiedenen Graden oder Stufen vorstellen. Es können sich zwey Personen nur (1) in einige tractaten einlassen / ohne sich zu verbindē / welches die Anwerbung heist; oder Sie können [2] sich so viel erklären / daß Sie sich verloben wollen / welches das Ja-Wort pfleget genennet zuwerden / und ist nichts anders als *pactum de sponsalibus*, die Zusage der Verlobbde oder (3) noch näher verknüpfen / indem Sie einander zu heyrathen versprechen / welches man die Verlöbniß nennen kan / oder (4) sich gänzlich als Eheleute verbinden auch darauff einander ehelich beywohnen / welches die Hochzeit / Heyrath oder Ehe kan genennet werden. Alter locus est ibid. §. 32. was die Wirkung der Verlöbniß anlanget. so ist davon mit Unterscheid zu urtheilen (1) die heimlichen / oder von einem unmündigen gehaltenen Verlöbnißen sind nicht verbindlich (2) bey den öffentlichen sind unterschiedene Stufen zu unterscheiden. Wenn es blosser Tractaten gewesen / so haben

cum tamen materia ipsa in quotidiana & viridi sit observantia (s)

§. V.

Cum vero sponsa & in pactis de futuris sponsalibus & in ipsis Sponsalibus, & denique in solenitate nuptiali annuat, ante omnia vox **das Ja-Wort** ab homonymia est liberanda. Vel enim sumitur pro consensu nuptiali, (t) vel pro sponsalicio, (u) vel denique pro consensu super pacto de futuris sponsalibus, qui significatus est huius loci.

Homonymia
des Ja-Worts

B 2

§. V.

ben Sie keine Verbindlichkeit: Das **Ja-Wort** aber und die **Verlöbniß** seind verbindlich / und ersodern dasjenige / was versprochen ist. Quid nos de hac ultima assertionem sentiamus, apparebit ex infra dicendis.

(s) Unde notanter dicit Dn. Titius. Welches das **Ja-Wort** pfleget genennet zu werden. Et si enim non semper, sæpissime tamen talia pacta de sponsalibus futuris præcedunt ipsa sponsalia.

(t) Huc pertinet formula ap. Lutherum in *Catechismo*. **Hans wilstu Greten haben / dicat. Ja. Grete wilstu Hamisen haben / dicat. Ja.** Hic tamen significatus des **Ja-Worts** non nisi abusivus est & communi usu non receptus.

(u) Huc pertinet Responsum ap. Carpzov. *lib. 5. Tit. 16. resp. 108.* Obwohl sonst in andern Contracten die **Neue** / wann solche bey beyden Theilen vorhanden / zugelassen / und der einmahl geschlossene Contract wohl wiederumb aufgehoben / und dissolviret werden mag; Diemeil es aber dennoch mit dem **Ehe-Gelöbniß** viel ein andere Gelegenheit hat / und dasselbe / wann beyde Theile in Beyseyn der Gezeugen Ihr redliches und beständiges **Ja-Wort** von sich gelassen / durch göttliche Ordnung vermessen verbindlich gemacht wird / daß es von denen Contrahenten nicht aufgehoben noch dissolviret werden mag. 2c.

§. VI.

Historia morum Germaniæ in contrahendis nuptiis.

Igitur moribus Germaniæ communiter receptum est, ut quo cautius & circumspectius societas illa indissolubilis ineatur, præcedat sollicitatio nuptiarum vel oblatio die *Anwerbung* a sponso, vel eius parentibus aut amicis, apud sponsam vel ejus parentes aut cognatos tutoresve, tum sequatur assensus parentum sponsæ vel ipsius sponsæ das *Ja-Word*/tum post aliquod intervallum sponsalia die *Verlöbnuß* / tandem subsequantur nuptiæ ipsæ die *Heyrath* oder *Trauung* (w) Ex hisce vero facile dari potest definitio pactorum de sponsalibus futuris des *Ja-Words*. § VII.

Definitio pactorum de sponsalibus, des *Ja-words*.

Est igitur pactum de sponsalibus (x) conventio mutua futuri sponsi & sponsæ (y) qua præcedente communitur sollicitatione ex parte sponsi (z) vel per se vel

(w) Unde & ipse sponsus varia accipit nomina; Respectu der *Anwerbung* dicitur ein *Freier*/ respectu des *Ja-Words*/ ein *Liebster*/ respectu sponsaliorum ein *Bräutigamb*/ respectu nuptiarum ein *Ehemann*.

(x) In negotiorum humanorum mire variantium definitionibus non quærenda est ἀνεξίβεια Logica, sed tales definitiones sunt admittendæ, quæ conceptæ sunt secundum id, quod ut plurimum fieri solet, ut distinctius patebit ex sequentibus.

(y) Dico futuri; quia sponsus & sponsa fiunt demum per sponsalia. Et hinc in sequentibus, quoties sponsi & sponsæ vocem simpliciter hic usurpamus, subintelligimus semper terminum futuri vel futuræ. Neque enim alium terminum receperunt Dd. qui de hac materia loquuntur adeoque in latino sermone recepto non habemus terminum, qui correspondeat Germano *Liebster* und *Liebste*. Nam *Amasius* & *Amasia* & nova & non recepta sunt.

(z) Communibus enim moribus Gentium receptum, ut ab
major

(a) vel per alias (b) parentes sponsæ (c) & ipsa etiam
 B 3 spon-

maiores pudorem & castitatem in sexu foeminino requisitam, vir sibi sponsam quærat, non foemina sponsum, daß die Weibspersonen nicht freyen/sondern sich freyen lassen. Non tamen dictamini rectæ rationis & iuri naturæ strictæ sic dicto repugnat, si foemina ex honesta intentione sibi quærat maritum. In iure Gentium enim pro moribus (von der mode) accepto regulæ multas admittunt exceptiones.

(a) Quod, etsi non ita frequenter fiat, si tamen fieri possit commode, valde est commendandum. Uti enim in hoc negotio maximi momenti & præjudicii cauendum est, ne aliorum consilia seponantur, ita tamen nec solum alienis oculis hic est videndum, cum alias quis facile decipi possit per ipsos consulentes, siue dolo siue bona fide pupillas, cognatas, aut ubi aliud, etsi occultum, interesse habent, commendantes, vel etiam ex suo gustu iudicantes de gustu futuri sponsi. Et hoc intuitu priuati in meliori conditione fere sunt positi, quam ipsi Principes, cum apud hos ratio status postulet, ut fere tantum alienis oculis videant, & sæpe non solum pacta de futuris sponsalibus, sed & ipsa sponsalia & nuptias benedictione sacerdotali consummatas alieno ministerio peragant, quo pacto sæpius matrimoniorum principalium eventus tristis & infelix est, etiam ipsis ministris, negotia illa tractantibus, ut illustre exemplum præbet Thomas Cromvelius, ob infustum matrimonium Henrici II. Angliæ Regis cum Anna Clivenfi, cujus mediator fuerat, Regis sui gratia excidens. Neque adeo vitio vertendum Carolo I. Regi Angliæ, (si modo intuitu aliarum circumstantiarum regulæ prudentiæ non suassent aliud,) quod matrimonium cum Philip-

pi,

pi II. Hispaniæ Regis Filia, seposita paulisper status ratione non per solos patris legatos tractari, sed ipse futuram suam sponsam, eiusque mores distinctius & propius intueri vellet. Sed & in ipsis tractatibus interest sponforum ut aliis personis intermediis non nimis fidant, ac sic damnum irreparabile patiantur. Exempli loco potest esse casus, quem proponit Petrus Müllerus de Annulo pronubo *th. 24.* de Sempronio, qui a Cajo rogatus, ut ipsi amorem apud Pomponiam dato annulo in fidem conjugalem conciliaret, annulum non dantis, sed suo ius nomine offert, atque sic alteri dolo malo sponsam speratam intercipit. Dico damnum irreparabile. Nam etsi Müllerus ibidem actionem furti intuitu annuli, & nescio quam ad interesse (ob interceptas simul virginis, v. g. 20000. Imperiales in bonis habentis) divitias, earumque possessionem & usum, vel actionem injuriarum videatur commendare voluisse, revera tamen ex neutra harum reparationem damni in dato casu sperari potuisse, cuilibet negotiorum humanorum & eventus actionum judicialium sagaciori inspectori facile ad oculum patet.

(b) Nam non solum decorum, sed & prudentia sæpe postulat, conditiones interpositis aliis personis expediri, siue ante pacta, de quibus loquimur, siue post eadem ante sponsalia, ubi de pactis dotalibus agitur; Sæpius enim ea, quæ alias tam libere de vitio vel quantitate dotis monenda sunt, ob pudorem ab ipso sponso non tam libere proponerentur. add. *l. ult. in fin. de sponsal.* Cavendum tamen, ne mulierculæ pronubæ absque iudicio adhibeantur, quæ primariam in vita curam suam eo intendunt, ut quoslibet cum quibuslibet sperato inde lucello conjungant. *Dass sie die Leute zusammen koppeln.* Müller *d. l.* Dicuntur personæ illæ intermediæ circa pacta, de quibus tractamus, *Grey Werber*; An etiam Paranymphe, ut Lexicographi quidam volunt, an vero Paranymphe magis denotent *Brautdiener*/ inter quos & *Greywerber* magna

sponsa (d) annunt (e) ejus desiderio, & annulos aut
alias

gna differentia, Grammatici viderint. conf. tamen *cap. 1. 4. s. C. 30. q. 5.* Alii ex ritibus nuptiarum huc applicant Auspices. Müller *d. l.* ast æque improprie.

- (c) Maxime, si sponsa sit virgo, non vidua, quoniam videlicet & apud Germanos suo modo parentum consensus ad sponsaliorum validitatem requiritur, & decorum adeo postulat, ut eorum assensus ad pacta prius expetatur, quam ipsius sponsæ futuræ.
- (d) Nam etiam si centies parentes sponsæ assensum suum ad pacta de sponsalibus dent, haud dubie tamen iste solus assensus ad tractatus pertinet, si ipsa sponsa futura absens sit, & non annuat ipsa.
- (e) Annuere hic est Ja sagen / das Ja-Wort von sich geben. Die Frey-Werber holen das Ja-Wort / der Freyer hat das Ja-Wort (von Vater / Mutter / der Liebste &c.) bekommen. Quod si non annuat, dicitur den Korb kriegen / & sponsa, quæ annuere non vult, den Korb geben / phrasi nobis propria. Noti sunt versus Macaronici, ni fallor, Taubmanni.

Armermannus ego per corbem fallere cogor

Cor moecht in tausend springere frustra mihi.

Neque prædicatur hoc Korb geben & Korb bringen de eo casu, quando post pacta hæc nuptialia vel sponsalia, aut post sponsalia nuptiæ non sequuntur, sed solum de casu ubi denegatur sollicitanti pacta de futuris sponsalibus assensus ex parte sponsæ. Sed quæ ratio, quod masculis ut aliqua, quamvis levis, ignominia imputetur, si assensum parentum sponsæ, & multo magis, si ipsius sponsæ impetrare nequeunt zum Ja-Wort / quam si post datum Ja-Wort sponsa recedat? An ideo, quod indicium magnæ imprudentiæ aut præsumptionis de se ipso sit, si quis conjugem quærens per viros honestos sollicitet quasi solenniter

alias arrhas mutuo sibi tradunt (f) ea intentione, ut u-
tra-

niter istum assensum, antequam de responsione favorabili certior factus fuerit? Anideo, quod videatur esse homo nullius momenti, cumquo foeminae ne quidem tractatus de sponsalibus futuris suscipere volunt?

(f) Cum nullum sit dubium, annulos dari posse & solere dari & in consummatione nuptiarum, & in sponsalibus, & in pactis de futuris sponsalibus, atque adeo annulos ejusmodi esse triplicis generis, *Ja. Worts. Ring / Verlöbniß. Ring und Trau. Ring* / nescio an condonandum sit ICTis, quod haecenus annulos sponsalitos & annulos, qui in pactis de futuris sponsalibus traduntur, a se invicem non distinxerint. Ita Mullerus in Tr. de Annulo pronubo, quem ipse in Titulo opusculi interpretatus est *vulgo von Ja. Wort und Trau. Ring* multipliciter erravit. (1.) Quod omiserit *den Verlöbniß. Ring* / eumque cum *Ja. Worts. Ring* confuderit. (2.) Quod illam confusionem vulgo inerudito adscripserit, cum tamen illa confusio magis adscribenda sit ICTis, etiam eximiis, & qui vulgo eruditorum accenseri nolunt. (3.) Quod ad anulum pronubum etiam retulerit *den Trau. Ring* / cum tamen hic detur tempore consummatarum, aut in momento (quod semper in moralibus latitudinem habet) consummandarum nuptiarum. (4.) Quod anulum pronubum explicuerit & in titulo & *thesi* 5. n. 6. de annulo tempore pactorum, de quibus agimus, dato, *von Ja. Worts. Ring* / cum tamen ipse locus Tertulliani ab ipso adductus eum docere debuisset, quod annulus pronubus in illis locis denotet anulum, tempore sponsaliorum a sponso sponsae datum *den Verlöbniß. Ring* / uti & ipse Mullerus videtur agnoscere *th. 6. n. 7. Conf. KIRCHMANN. de annul. c. 18. pag. 186. seq.* (5.) Quod *d. n. 6.* anulum fidei *ex capit. Nostates. 3. C. 30. q. 5.* reddiderit *den Trau. Ring* / cum tamen pariter verba

traque pars contrahentium, subsecuta honesta conversatione, de alterius moribus certior fiat, (g) vel etiam, ut tractent

C

tent

verba capituli ibidem allata doceant, & per hunc annulum intelligi ibi annulum, sponsaliorum tempore datum, den *Verlöbniß-Ring* 2c. Annulus igitur, qui in pactis de futuris sponsalibus aliquando a sponso, rarius etiam a sponsa datur, proprie *der Ja-Worts-Ring*/ non est symbolum fidei vel sponsalitæ vel nuptialis, sed datur saltem in amoris aucupium, qualis mos annulos dandi a KIRCHMANNO *d. l. p. 198.* variis exemplis ex Plauto, Terentio & Ovidio declaratur.

(g) Haud dubie ea fuit intentio primaria Veterum Germanorum, qui hæc pacta de futuris sponsalibus adhuc in medio papatu moribus introduxerunt, ideo quod viderent, societatem conjugalem ita indissolubilem esse, ut etiam ex gravissimis causis, excepto adulterio, conjugibus non recedere liceret a se invicem, imo ex principiis juris Canonici tum unice approbatis, conjugium ne quidem ob adulterium dissolvi quoad vinculum. Etsi enim virgo vel vidua moribus talibus prædita sit, quæ aliis honestis personis virilis sexus maxime placeant, facile tamen contingere poterit, ut propter diversitatem temperamentorum huic vel illi sponso illi sint intolerabiles, & ex iis postea per societatem indissolubilem subsecutam odium plusquam Vatinianum, ex communi conditione humani generis, oriatur, de quo testatur illud Poetæ, quod in omnium ore est:

Non amo te Volusi, nec possum dicere quare,

Hoc saltem possum dicere, non amo te.

Accedit, quod regulariter homines, & potissimum sexus foemineus magis ad dissimulandum a tenera educatione adsuetus, in paucioribus illis conversationibus publicis dissimulet mores, etiam non laudabiles, qui ita in conti-

ti-

Etent de pactis dotalibus, (h) quæ regulariter sponsalia antecedere debent, (i) & tum, si constiterit de morum ad soci-

tinuata conversatione paululum familiari sic dissimulari nequeunt, v.g. nimia avaritia, prodigalitas, ambitio, luxuria, invidia &c. Eadem est ratio sexus virilis, utpote qui pariter talibus moribus vel vitiosis & hætenus dissimulatis vel etiam honestis, sed a sponsæ moribus (etiam honestis) valde alienis, præditus esse potest: Nam hætenus utriusque contrahentium par & æqualis debet esse conditio; Fateor equidem, a paucis talia pacta ineuntibus hanc intentionem Majorum nostrorum attendi, nec etiam injure Canonico, quantum nobis constat, aliquid de ea intentione reperiri, ast tamen tales postea non habent etiam justam conquerendi occasionem, si prudentia debita non usi, volentes, vel supine negligentes societatem conjugalem ineunt cum personis, quas postea dicunt se amare non posse. Quod vero jus Canonicum ea de re nihil disponat, non mirandum, utpote quod totum magis intendit, per matrimonium laicorum conscientias laqueos insolubiles injicere, quam secundum regulas communis prudentiæ viam ipsis monstrare ad matrimonium caute ineundum.

(h) Hujus intentionis etiam in jure Canonico fit mentio Huc enim pertinent *can. nostrates. 3. C. 30. q. 5.* in verbis: *dotemque utrique placitam tradiderit. & cap. nullum sine dote fiat conjugium 6. ibid.*

(i) Nam uti in emtione & venditione difficillime post conventionem de re & pretio, seu contractum perfectum pacta adjiciuntur, sed regulæ prudentiæ exigunt, ut de pactis adjiciendis in ipsis tractatibus præcedentibus mentio fiat; Ita quoque de pactis dotalibus omnium optime & secundum ordinem negotiorum humanorum ante sponsalia utraque pars convenire debet, cum post fidem in spon-

cietatem indissolubilem necessaria convenientia, vel etiam, si de pactis dotalibus convenerint partes, (k) ut sponsalibus rite celebratis sibi invicem fidem conjugalem suo tempore benedictione sacerdotali & concubitu carnali consummandam, solenniter promittant. (l)

§. IIX.

Sequitur autem ex definitione nostra, quod pacta, Differentia de quibus agimus, & sponsalia toto cœlo differant, (m) pactorum nō-
strorum a
ad- sponsalibus,

C 2

sponsalibus simpliciter datam intempestivum sit, si pars alterutra tum demum condiciones adjicere velit; Et si id vel maxime aliquando contingat, vix tamen sine suspitione fraudulentæ aut illaudabilis alicuius persuasionis contingere solet, unde *in d. can. 3.* dicitur, quod pacta dotalia in ipsis sponsalibus debeant mutuo exhiberi.

(k) Et viceversa, si partes morum convenientiam non deprehendant, vel etiam de pactis dotalibus convenire nequeant, ut tunc utraque pars aut alterutra absque alterius injuria & contumelia negotium intentatum rumpere possit; Alias enim frustraneus esset finis horum pactorum.

(l) Adde iterum *d. cap. III. c. 30. qu. 3.* Ubi etiam recte in fine additur, *non esse peccatum, si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant.* Unde & moribus nostris variæ circumstantiæ occurrere possunt, ut sponsus & sponsa, si jam notitiam mutuam animorum habeant &c. absque talibus pactis præcedentibus statim sponsalia celebrent, futuris nuptiis consummanda; aut, ut post pacta nostra & conventionem de dote absque sponsalibus solennibus præcedentibus statim transeant ad denunciationem publicam & benedictionem sacerdotalem.

(m) Nam in sponsalibus fides conjugalis utrinque datur & promittitur, Sie sagen einander eheliche Liebe und Treue zu / biß auf priesterliche copulation. In pactis des Ja-Worts / de-
cla-

adeoque pacta nostra nil, nisi tractatus sint (n) de futuris sponfalibus, vel nuptiis, (o) & sic non nisi improprie sponfaliorum nomine insigniri possint, (p) aut si ea sponfalia nominare placeat, saltem pro sponfalibus de futuro sint habenda, de quorum natura alias varie dissentiant Doctores. (q)

§. IX.

clarant saltem, quod intentionem habeant nuptias vel sponfalia contrahendi; Sie hätten eine eheliche affection & der inclination gegen einander.

- (n) Quod probat tota definitio hætenus latius exposita.
- (o) Cur addiderim hæc verba: *vel nuptiis*, exponent modo dicta *sub Lit. L. in fine*.
- (p) Nam sponfalia non sunt tractatus. Unde recte monet Franciscus Hotmanus *de sponfalibus cap. 5. p. m. 368. seq.* tres quasi gradus constitui Christianarum nuptiarum, tractatus (quorum pertinent nostra pacta) sponfalia, & nuptias: & postea *cap. 6. p. m. 379. seq.* docet, sponfalia non recte comparari cum pacto de vendendo, sed differre a nuptiis, tanquam contractum emtionis & traditionem.
- (q) Distinctio inter sponfalia de futuro & de præsentī inco-
gnita est jure civili, sive secundum hoc jus omnia spon-
falia sint de præsentī, sive omnia de futuro (quorum v-
trumque dici ad defendi poterit, modo homonymiam
nuptiarum tollas.) Interim diffiteri non possumus, di-
stinctionem illam niti expressis textibus Juris Canonici
cap. 22. & 31. X. de sponfal. etsi Franc. Hotmanus *d. c. 6.*
ejus distinctionis inventionem adscribat Doctoribus Scho-
lasticis, & Petro Lombardo. Conf. Bruckneri decis. ma-
trimon. *c. 1. n. 3. p. 35.* Sed harum quæstionum distin-
ctior excursio ad dissertationem nostram non pertinet,
cum de sponfalibus hic non nisi obiter agamus. Interim
tamen sufficit, quod Theologi & Icti protestantes in as-
ser-

§. IX.

Solent alias Dd. subtiliter disputare, an in dubio præsumendum sit, matrimonium an sponsalia fuisse contracta. (r) Pariter quæri posset, an in dubio præsumendum sit sponsalia fuisse celebrata, an vero nudos tractatus

Non firmior
præsumtio
pro meris tra-
ctatibus quam
ex pactis no-
stris aus den
Ja. Wort.

C 3

tus

sertione in thesi posita, nobiscum conveniant. Sic enim Carpzovius in Jurispr. Eccles. lib. 2. def. 174. n. 3. & 6. sponsalia de futuro, abstrahendo a Jure Canonico, recte applicari posse ad tractatus de sponsalibus asserit, & ita retinenda esse cum Gerhardo ibidem citato arbitratur. Consentit Martinus Chemnitius loco de conjugio c. 1. p. 197. Vocantur, inquit, usitate sponsalia de futuro, quæ per verba de futuro concipiuntur, ut promitto, quod accipiam, ducam te in uxorem vel maritum, & dicuntur tractatus de futuris nuptiis celebrandis &c. ubi postea rem declarat simili de pacto de vendendo.

- (r) Ut Carpzovius lib. 2. def. 17. n. 10. qui pro matrimonio præsumendum esse asserit. 1.) Quæstionem ipsam non intelligo, si loquatur de sponsalibus de præsentibus; Nam sponsalia de præsentibus & matrimonium, ut dixi, differunt ut emptio & traditio. At traditio facti est, & non præsumitur. Sic nec benedictio sacerdotalis aut concubitus præsumuntur, etsi partes fidem conjugalem sibi promiserint. 2.) Nec probatur Carpzovii sententia per adducta ab ipso capitula 7. & 26. X. de sponsal. Nam prius saltem dicit, verba obscura [in sponsalibus] accipienda esse secundum communem significatum. Posterius autem sententiæ Carpzovii plane contradicit, quamvis Pontifex casum ibidem propositum maxime irrationabiliter definiverit, 3.) adducit Carpzovius regulam juris Civilis: in dubio interpretationem faciendam contra eum, qui clarius loqui debuisset; Sed nec hæc applicari potest

com-

tus initos. (s) Nos simpliciter asserimus, pro neutris regulariter præsumendum, sed videndum quid actum sit. (t) Ex istis tamen conjecturis, quæ ab aliis non inepte pro tractatibus afferri solent, (u) nulla nobis videtur fortior, quam si constet, quod sine diserta promiss-

commode ad quæstionem præsentem; Nam si res obscura sit utrobique, quis est ille, qui clarius loqui debuisset: An sponsus, an sponsa?

(s) Nam forte & Carpzovius hanc quæstionem in mente habuit: An in dubio præsumenda sint sponsalia de futuro, an sponsalia de præsentem, seu consensus matrimonialis? Et posterius affirmandum esse putavit. Sed hic eadem recurrent responsiones ad ejus rationes. Conf. omnino Beustius de sponsalibus c. 9.

[t] Uti v. g. in emtione & venditione, si quærat: an in dubio præsumenda sit emtio, an pactum de emendo? Quid hic respondebis. Secundum regulas bonæ interpretationis nil aliud, quam videndum esse, quid actum sit.

[u] Ita Chemnitius d. l. *Sponsalia de futuro remotis verborum cavillationibus, ex hisce considerationibus dijudicari possunt.* (1) Si verba plana & manifesta sunt, quod non purus, absolutus, & præsens, sed suspensus consensus fuerit, scilicet, quod disertam exceptionem annexam habuerit, nondum velle se prorsus obligari, sed liberum debere esse, vel uni, vel utrique parti, ut retrahatur; Vel quando contractus suspenditur cum tali additione, velle partes ea de re convenire & agere, ut certi quid concludatur & statuatur. (2) Si postea in ipsa tractatione & actione, priusquam certi quid concludatur & statuatur, aliquid interveniat, ut actio prorsus intermittatur vel abrumpatur. (3) Consideretur ex circumstantiis, an partes tunc voluerint non absolute certi aliquid constituere, sed tale quid, quod

missione fidei conjugalis saltem partes sibi invicem annuerint, daß sie einander das Ja-Wort gegeben. (w) (x)

§. X.

Imo si vel maxime regula de eo, utrum in dubio sponsalia de futuro, an de præsentī præsumenda sint, formanda esset, docet dictamen rectæ rationis, in dubio potius præsumenda esse sponsalia de futuro s. pacta, de quibus agimus, esse celebrata, quam sponsalia stricte di-

In dubio eti-
am præsu-
mendum esse
magis pro ta-
libus pactis,
quam pro
sponsalibus
strictè dictis.

*quod postea posset, si causa incideret, etiam addita mul-
cta, mutari. (4) An deliberato animo contractus vel pa-
ctio ita facta sit, quod voluerint partes, nasci obligati-
onem, & nexum conjugalem, vel ut esset initium conju-
gii. (5) Sponsalia, quæ non pure, sed sub conditione hone-
sta & possibili contrahuntur, [ut: si parentes consense-
rint: Si volueris expectare tot annos: si dotem numera-
re poteris: si testimonium vel natalium vel opificii ho-
nesti afferri possis] ante conditionis impletionem non pari-
unt efficacem obligationem, sed sponsalibus de futuro æ-
quiparantur. Effectus enim suspenditur in eventum con-
ditionis. (6) Desponsatio impuberum juris interpretati-
one inter sponsalia de futuro censetur, nisi puberes facti
proprio consensu illa rata habuerint; mutuus enim con-
sensus requiritur. Uti vero peculiare Dissertationes re-
quirunt ea, quæ hic Chemnitius n. 5. & 6. de sponsali-
bus conditionatis & desponsatione impuberum immi-
scuit; Ita ea, quæ in prioribus quatuor numeris de si-
gnis sponsaliorum de futuris posuit, recte se habent, &
si abstrahas a pactis nostris von Erhaltung des Ja-Worts/
nullum fere habent dubium; at in casu talium pactorum
Doctores circa applicationem eorum criteriorum non
omnino conveniunt.*

(vv) Quod patet iterum ex definitione horum pactorum. §. 7.
exposita,

dicta, in quibus fides conjugalī mutuo promitti solet.
(x)

§. XI.

Dissentientes
niti doctrinis
Canonistarum
evidenter fal-
sis.

Quod vero Doctoribus etiam Protestantibus hæc evidentissimæ veritatis assertio hætenus sæpe non placuerit, nulla alia reddi potest ratio, quam quod decipi se passi sint per doctrinas Canonistarum, etsi aperte falsas, in dubio præsumendum esse pro negotio magis perfecto, (y) aut, in dubio præsumendum esse pro matrimonio, tanquam re maxime favorabili, (z) etsi cuilibet mo-

(x) Nam promissio fidei conjugalī facti est; facta autem non præsumuntur, nisi ex conjecturis secundum naturam rerum moralium, evidentibus; Quæ igitur ratio cogeret vel saltem suaderet, in dubio, id est deficientibus talibus conjecturis, præsumendum esse, sponsalia vera esse celebrata a partibus: Ita quis homo sanæ mentis præsumeret in tali dubio, emtionem venditionem esse celebratam, si partes de pretio & mercede nondum convenerint?

(y) Quam rationem ex Canonistis allegat MAGNIF. ACAD. PRO-RECTOR in *Dissert. de natura sponsaliorum & divisione c. 2. §. 9. n. 23.* Eam vero rationem esse fallissimam ad oculum patet, cum negotia omnia humana actiones requirant, per quas voluntas declaratur, quæ cum facti sint, non præsumuntur. Nec obstat regula communis, quæ etiam in hoc negotio quandoque afferri solet, quod in dubio præsumendum sit, ut actus valeat, quam ut non valeat; hæc enim regula vera est, quatenus quæritur de effectu negotii, de cujus existentia jam constat, non vero eadem regula agit de præsumendo ipso negotio.

(z) *Cap. ult. X. de sentent. & re judic.* Quæ enim ratio homini, qui vel micam sanæ mentis possidet, persuadere poterit favorem matrimonii (qui in se quidem non plane

ne-

Unable to display this page

Unable to display this page

§. XV.

Fluit etiam ex dictis, quod secundum principia juris Gentium, & abstrahendo a legibus Civilibus sponsus vel sponsa rumpentes tractatus, & arrhas sibi mutuo remittentes, nullam pœnam mereantur, quia nihil pœna dignum commiserunt, jure suo ex natura tractatum proveniente, utentes.

Rumpentes tractatus sponsalicios nulli pœnæ civili subjacent.

§. XVI.

Cum tamen matrimonium sit tale negotium, cuius intuitu interest reipublicæ, ut omnia ordine ac decenter fiant, & præterea nimia licentia recedendi a pactis de futuris sponsalibus multis abusibus ansam dare

Nisi legibus civilibus antea aliud cautum sit ob ordinem & decorum in causis matrimonialibus observandum.

D 2

pos.

pr. Instit. de Emt. vendit. & alios textos parallelos juris Civilis, quia Dn. [Præses in peculiari Dissertatione de Arrhis emtionum jamtum probavit, arrhas emtionum dari saltem in signum emtionis perfectæ, non vero in tractatibus de contrahenda emtione. At aliter se res habet in pactis de futuris sponsalibus. Unde hoc intuitu differentia est inter nuptias & emtionem. Interim quæ in thesi posita sunt, fluunt ex natura negotii ipsius & sunt juris gentium, subnixa regula vulgari: Quod nemo debeat locupletari cum alterius damno, & illo fundamento, quod apud Romanos in conventionibus de meo & tuo peperit condictionem causa data causa non secuta, nisi quod Romani hanc actionem darent etiam ei, qui ipse altero invito a pacto contractum innominatum præcedente recedere volebat. Unde forte ad casum nostrum aptior esset Romanorum condictio sine causa. Quanquam in Germania, ubi regulariter recepta est imploratio officii judicis, non opus sit, ut hic solliciti simus de nomine Romano actionis, qua arrhæ in materia pacti de futuris sponsalibus repetendæ sunt.

possit, (e) non repugnat etiam juri Gentium, si leges Civiles præcipiant, ut partes, a talibus pactis recedere volentes, causas suas coram judiciis Ecclesiasticis exponant (f) aut etiam, ut tum arrhas perdant, & judiciis Ecclesiasticis eæ cedant, (g)

§. XVII.

Sponsus durantibus tractatibus sponsam stuprans ad eamducendam juste cogitur.

Denique si sponsus pendentibus hisce tractatibus sponsam carnaliter cognoverit, æquum est, ut ad consummandas nuptias etiam invitatus adigatur, non quidem ex illa ratione, quod tunc per concubitum videatur sponsalia contraxisse, (h) aut, quod in dubio præsumendum sit, aliquem licito potius, quam illicito actu usum fuisse (i) fed

(e) v. g. ut juvenes vana spe lætent incautas virgines vel viduas, & familiari conversatione cum ipsis, mediantibus ejusmodi pactis, impetrata, postea vero rumpentes pacta illa, damnum aliquod famæ sponstarum inferant.

(f) Ubi tamen opera danda, ut ultra admonitiones de continuandis aut perficiendis sponsalibus a coactione abstineant judices, nec falsæ illi, & supra §. 9. 10. 11. rejectæ regulæ, quod in dubio pro matrimonio sit pronuncianum, innitantur. Quod si tamen fraus partis, hæc pacta rumpentis, evidenter aut valde verosimiliter ex actis appareat, poterit etiam, ex dictis in thesi rationibus, ea pro viribus patrimonii sui in multam pecuniariam vel parti alteri, vel iudicio solvendam condemnari.

(g) Quod si enim lex talis adsit, non habent, de quo conquerantur partes, qui arrhas ejusmodi datas perdunt, cum lege hac præsupposita censeantur in ipsis pactis se huic eventui scienter & volenter subjecisse.

(h) Nam etiam abstrahendo a jure Civili, consensus, non concubitus facit nuptias vel sponsalia.

(i) Quamvis hac ratione in simili casu utatur Mullerus de arr-

has de nuptiis

sed potius, quia principiis juris gentium convenit, ut stuprans honestam fœminam eam aut ducat, aut dotet.

(k)

§. XIIIX.

Jam paucis videndum, qua ratione factum sit, ut communiter in Consistoriis protestantium adhuc hodie personis, quæ pacta de futuris sponsalibus inierunt, non solum libertas recedendi pro lubitu a tractatibus sit ademta, sed etiam per præcepta pœnalia soleant eadem adigi ad consummandum matrimonium.

Origo pœnis
tentiae tracta-
tibus sponsa-
liorum in fo-
ris nostris ade-
mentæ.

D 3

§. XIX.

nulo pronubo *th. 30. in fin. argumento. L. merito si. pr. pro socio*, quod tamen huc plane non quadrat: In dicta lege enim factum ipsum erat dubiæ intentionis; & agens provocabat ad intentionem non vitiosam. At in casu nostro factum ipsum stupri est illicitum, & præterea stuprans ipse prætendit, se animo stuprandi, non ducendi concubuisse.

(k) Jure divino stuprator stupratam & ducere & dotare tenebatur: *Exod. XXII. v. 16. 17. Deuteron. XXII. vers. 28. 29.* quamvis Rabbinii disjunctive eam legem explicare soleant. *Selden de Uxor. Ebraica l. 1. c. 16. Conf. Cleric. ad dicta loca Exod. & Deuteron.* Aliarum gentium mores parallelos notat Henricus Gilebertus *in Deuteromio ad hoc c. 22. n. 617. seq.* Adde *cap. 1. & 2. X. de Adult. & Stupro.* Etsi igitur mores communiter in stupro secundum jus Canonicum stupratori disjunctive, aut ut ducat, aut ut dotet stupratam, injungere soleant, putarem tamen in casu, ubi sub specie fraudulenta tractatum de sponsalibus sponsus sponsam stupravit, deteriore hic ejus reddi conditionem, ut electione ademta simpliciter eam ducere teneatur. Et notabile est, quod Jure Mosaico, quo tamen permissa erant divortia, stuprator stupratam perpetuo retinere juberetur, *d. vers. 29, Deuter. XXII. Adde cap. 15. X. de sponsal.*

§. XIX.

Non petenda
ex Jure Justi-
niano.

Equidem si jus Justinianum respicias, inde origo illa deduci nequit, cum hoc jure licuerit utrique parti renunciare ipsis sponsalibus, etiam sine expositione justæ causæ. (l)

§. XX.

Neque ex ipso
jure Canonico,
quatenus pœ-
nitentiam in
sponsalibus
de futuro
permittit.

Et quamvis in causis matrimonialibus jam ante reformationem, ut in genere in aliis negotiis, Jus Canonicum fuerit receptum, neque tamen ex principiis hujus juris ille rigor Consistoriorum nostrorum potest derivari, cum Jure Canonico liceat non solum mutuo dissensu solvere sponsalia de futuro, (m) sed & per unius dissensum ea rescindere licuerit, ita ut ultra admonitionem nulla coactio adhiberi debeat, (n) nisi quod in spe-

(l) l. 6. § 10. de sponsal. l. 2. §. pen. & ult. de Divort. l. 1. C. de sponsal. l. 2. in fin. C. de Repudiis N. O. l. 1. in fin. de his, quis not. infam. l. 2. C. de sponsal. l. 2. C. de repud. Conf. Wissenb. ad d. l. 1. C. de sponsal. p. 3.

(m) Si qui de matrimonio contrahendo pure, & sine omni conditione fidem dederunt, monendi sunt, & mediis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent; Si autem se adinvicem admittere noluerint, ne forte deterius inde contingat, ut talem sc. ducat, quam odio habet, videtur, quod ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc posse in patientia tolerari. cap. 2. X. de sponsal. Quod si igitur hoc licuit in sponsalibus de futuro Juris Canonici, etiamsi fides pure data sit de matrimonio contrahendo: Cur non idem liceat multo magis in sponsalibus protestantium de futuro (vide supra §. 8. lit. L.) ubi ne quidem fides data est de matrimonio contrahendo.

(n) *Requisivit a nobis tua fraternitas, qua censura mulier compelli*

speciali calu pœnitentia ecclesiastica imponi jubeatur pœnitenti. (o)

§. XXI.

Verum vti Canonicum jus æque suas antinomias & contradictiones (p) habet, ac jus Civile, (q) ita etiam in hac materia Papa Alexander III. jussit, eos, qui talia sponsalia de futuro jurato contraxerint, censura Ecclesiastica (r) esse compellendos ad matrimonium consummandum, id est excommunicatione & interdicto totius terræ, quæ ipsorum jurisdictioni est subiecta. (s) Conci-

Sed idem tamen per excommunicationem & interdictum alibi jubet, sponsum & sponsam esse cogendos ad consummationem matrimonii.

pellī debeat, quæ jurisjurandi religione neglecta nubere renuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit. Ad quod respondeo, quod cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere. c. 17. eod. Sed in pactis nostris de sponsalibus futuris, ne quidem promissio, tantum abest, ut juramentum intercesserit.

(o) Scilicet vel ob duplicia sponsalia contracta, vel ob violationem juramenti. *arg. cap. 22. eod.*

(p) Quarum specimen peculiare collegit Wilsenbachius quod editioni novissimæ Juris Canonici Arnoldi Corvini adjecit Beatus Strykius, quamvis præsens contradictio ibi non appareat.

(q) De antinomiis juris Civilis vide Dn. Præsid. *in præfat. ad Libr. Novorum Jurispr. Antejust. n. 3. & in delin. hist. Jur. Rom. & German. §. 48. & 49.*

[r] *Cap. ex literis 10. X. de sponsal.*

[s] Etsi enim hujus excommunicationis & interdicti nulla fiat mentio *in d. cap. 10.* prout extat in vulgaribus editionibus Juris Canonici, etiam in novissima Fratrum Pithœorum, supplevit tamen verba finalia *d. cap.* in quibus de excommunicatione & interdicto serio statuit Pontifex, Gonzalez Tellez in *Comment. ad Jus Canon. d. cap. 10.*

liationes enim vulgares cum capitulis modo memoratis Innocentii III. & Lucii III. [t] contradictionem seu antinomiā non tollunt. [u] §. XXII.

Rationes pecu-
liares Luthe-
ranorum.

Peculiares vero haud dubie fuere rationes, cur Confistoria protestantium & imprimis Lutherana poenitentiae libertatem in pactis de futuris sponsalibus partibus relinquere noluerint, quæ etsi videantur peculiarem dissertationem requirere, tentabimus tamen, annon hic præcipuas summam indicare valeamus.

§. XXIII.

Prima quidem inde petenda videtur, quod Lutherus absque ratione sufficiente [vv] plane rejecerit distinctionem.

(1) Autoritas
Lutheri, pacta

[t] Quorum sunt *d. cap. 2. & 12. eod. ad §. præced. descripta.*

[u] Valde laborat Tellez in *Comment. ad d. cap. 2.* in conciliando *capitulo 10. cum d. cap. 2. & 17.* sed frustra. Ipse enim rejicit distinctionem aliorum inter sponsalia jurata & non jurata, quasi ad priora consummanda sint cogendæ partes, & non ad posteriora. Et recte. *vid. not. lit. n. ad §. præc.* Sed & distinctiones quas ipse assert, contradictionem non tollunt; Non prima, quasi *cap. 10.* loquatur de coactione, si sponsus & sponsa non habeant justam recusandi causam, *capitulum vero 17.* loquatur de justa recusandi causa. Nam posterius falso asseritur, ut ex toto contextu *d. c. 17.* apparet. Non secunda, quasi *d. cap. 2. & 17.* jubeat saltem, prius esse admonendos contrahentes, *postea vero* esse cogendos. Nam hæc conciliatio eodem modo torquet *d. cap. 17.* ut si ipsum non sit clamaturum, verendum tamen sit jure optimo maximo, ne lapides clament.

[vv] Vide jam supra excerpta ex Chemnitio *ad §. 8. lit. q.* Conf Wiffenb. *ad l. 2. C. de sponsal. p. 2.* in fin; Verbis: *Hæc igitur sponsaliorum de futuro & de præsentidi-*

tionem inter sponsalia de futuro & de præsenti, & solum sponsalia de futuro, quæ cum nostris pactis vel conveniunt, vel certe affinitatem habent (x) pro veris sponsalibus habuerit, sponsalia vero de præsenti rejecerit. (y)

§. XXIV.

Cum vero Lutheri magna autoritas esset in Collegiis Theologicis, ejus hanc hypothesin secuti professores Wittebergenses tractatus sponsalitios restrinxerunt ad eum casum, ubi vel deficeret nutus sponsæ vel parentum, illa vero pacta de futuris sponsalibus, ubi parentum & sponsæ consensus simul adesset, pro veris sponsalibus, pœnitentiam respicientibus, habuerunt, imo dicto

nostra sola pro
veris sponsali-
bus habentis,

(2) Usualis re-
strictio tracta-
tum ad pacta
ubi consensus
vel parentum,
vel sponsæ
non adfuit.

E

Chri-

visio decretalistica, Luthero & Hotomano improbata, quia usu invaluit, non videtur omnino contemnenda.

(x) Per dicta superius. §. 8.

(y) Vide Lutheri Bedencken von Ehe-Verlöbnuß. Tom. 3. Jene-
nens. Germ. fol. 435. relatum etiam in Consil. Witteberg.
part. 4. p. 24. seq. in Verbis: Aber diß ist ein lächerlicher
Poß / daß verba de futuro, wie Sie es nennen / nicht binden
sollen. Dann weiß doch ganz Teutschland wohl / daß unse-
re Sprache gegenwärtig Gemüth und Verheißung mit diesen
Worten aussprechen / wann wir also sagen: Ich will dich
haben / ich will dich nehmen &c. Item: Aber verbum de
præsenti das gegenwärtige Wort: Do, accipio, das ist / ich
gieb / ich nim / ist mehr die würckliche und persöhnliche Ober-
antwortung / und gehöret zu den öffentlichen Verlöbnuß / und
Zusammengeben / welche würckliche und persöhnliche Oberant-
wortung ja von niemand / dann von den unverständigen und
unersahnen Wäschern mag eine Verlöbnuß genennet wer-
den.

Christi eam in rem abusi sunt, quæ Deus conjunxit, homo ne separet. (z)

§. XXV.

(z) Pertinet huc in iisd. Consil. Theol. Witteberg. *Part. 4. tit. 2. Consil. 1.* von recht bindlichen Verlöbniß / *f. 26. seq.* Item *fol. 31.* von einem Ehe-Verlöbniß / ohne der Eltern consens, & responsum sequens in eadem causa *fol. 32.* Item *fol. 42.* Ob bloße Vertröstungen. *rc. & fol. 43.* Ob Verlöbniß / *rc.* quæ referunt tales tractatus, ubi defectus in thesi memoratus deprehenditur. Sed responsa sequentia in pactis des Ja-Worts / sub prætextu sponsaliorum verorum pœnitentiam non admittunt. Scilicet *p. 34.* Ob die Mutter der Tochter Verlöbniß / welche sie zuvor mit Stillschweigen bewilliget / wieder entziehen könne. Item adhuc clarius in responso *fol. 36.* sentenz; Daß nach den ehelichen Zusagen / auch empfangenen *arrhis* die Ehe nicht könne getrennet werden; ubi inter alia notentur verba: Wann er das Ja-Wort von Vater und Mutter erhalten würde. Et *p. 37. 38.* Sub rubrica: Ob die Ehe-Verbindung / welche mit consens der Contrahenten / mit beyderseits Eltern / in Anwesenheit anderer Freunde geschehen / wegen entstandenen Unwillens könne *legitime dissolviret* werden; Ubi notentur potissimum verba: Denn welcher Ehe-Gelöbniß mit den Contrahenten und beyderseits Consens in Beyseyn glaubwürdiger Zeugen einmahl ergangen ist / das hat GOTT zusammen gefüget. *rc.* Item: Nach gegebenen erweißlichen Ja-Wort sind solche Einreden unerheblich *rc.* Huc pertinent etiam verba quædam ex consilio *fol. 43.* Ob Verlöbniß / welche ob spem futuri matrimonii iniirt werden / kräftig; Etsi enim casus ibi memoratus referatur ad tractatus, quia sponsa non simpliciter, sed conditionate annuit: Wann es also versehen und ihrer Mutter Wille wäre; notanda tamen sunt verba, auch der Gesell sich mit der Jungfrauen in freundlich Gespräch

§. XXV.

Quamvis autem ex his & aliis forte rationibus in-
valuerit usus in Consistoriis protestantium; ut partibus
talia pacta celebrantibus, adimatur potestas pœnitendi,
tamen & Theologi & Juri adduci possunt, qui a nostris
sunt partibus. Ita B. Chemnitius potestatem pœniten-
di indulget partibus. (a)

Ad nostram
tamen senten-
tiam inclinat
Chemnitius.

E 2

§. XXVI.

sprach eingelassen / mit Verheissung / daß er Sie zur E-
he begehre. Ubi contra naturam negotii declaratio de-
siderii ex parte sponsi die Anwerbung appellatur promissio
eine Verheissung. Si igitur sponsa simpliciter annuis-
set, aut desiderium suum similiter absque conditione, mit
dem Ja-Wort / declarasset, habitum pariter fuisset pro re-
promissione contra naturam pactorum supra §. 7. exposi-
tam.

- (a) Ita enim ait post illa, quæ jam supra ex ipso ad §. 8. lit. q.
& §. 9. lit. u. excerpimus: *Quando igitur constat, sponsa-
lia aliqua esse de futuro, certum est, talia non inducere
efficacem obligationem, aut nexum indissolubilem in sexto
præcepto. Ratio est evidens, quia ipse docuerat nobis-
cum supra d. l. q. talia sponsalia esse tractatus de futuris
nuptiis. Unde facile judicandum, quid sentiendum sit
de verbis ejus statim sequentibus. Quia tamen de vio-
latione fidei agitur, quæ præstanda est secundum octavum
præceptum, monendæ sunt partes de peccato contra illud
præceptum. Non ergo statim vel leviter sunt dissolven-
da: sed si non afferantur graves & justæ causæ mutatae vo-
luntatis, diligenter monendæ & urgendæ sunt partes, ut,
quod promiserunt, impleant, præsertim, quando juramen-
to firmata est promissio. Quod si magistratus hoc impe-
trare non potest, & timetur infelix eventus, prudenter
dispiciendum est, quomodo & quando talia sponsalia de fu-
tu-*

§. XXVI.

Et Facultas
Juridica Via-
drina.

Ita jam anno 1675. Facultas Juridica Francofur-
tensis respondit, talia pacta esse meros tractatus, & ab
iis partes recedere posse, etiam sine consensu & cogniti-
one prævia Consistorii Ecclesiastici. (b)

§. XXVII.

*turo vel ipso jure solvantur, vel sententia judicis dissolvi
possint. Conscientia tamen concio pœnitentia acuenda est,
quia absque ejus læsione talia raro committi possunt. Nam*
[1] quomodo *de violatione fidei* hic agi potest, cum in
sponsalibus de futuro, qui tractatus sunt, nulla fides da-
ta sit, quomodo *jurato firmata* esse potest promissio, quæ
nulla adfuit, quomodo *pœnitentia concio conscientia* acui
potest, aut doceri, quod absque *læsione conscientia* par-
tes a talibus tractatibus recedere non possint, cum ipse
Chemnitius in præcedentibus concesserit, talia sponsalia
non inducere efficacem obligationem. Ergo dicendum
est. [2] Chemnitium vel in caute assertioni suæ veræ
admiscuisse doctrinas juris canonici (conf. *dicta superi-
us*. §. II. & 20.) quæ cum ea conciliari non possunt; vel
nimis circumspecte fratres in Facultatibus Theologicis
& Consistoriis ad tales doctrinas adsvetos, nimia contra-
dictione sua noluisse irritare. Id tamen notari simul me-
retur; quod [3] ex ipso jure Canonico Chemnitius miti-
orem partem de monendis, non cogendis paciscentibus
præ parte rigidiore, de iis cogendis & excommunican-
dis [*vid* §. 20. & 21.] elegerit, atque vel hoc modo a com-
muni doctrina recesserit, & adeo nostræ propior factus fue-
rit.

[b] Vid. B. Strykium ad *Brunnem. jur. Eccles. lib. 2. cap.*
16. §. 7. p. 588. seq. Hoc, inquit, *tantum intelligen-*
dum de sponsalibus de futuro proprie sic dictis, ubi se in
futurum contrahere velle sponsalia sibi promittunt, vel u-

§. XXVII.

Pariter & Facultas Juridica in nostra Academia in Item Facultas
Juridica Hal-
lensis.
duobus casibus subjunctis judicavit & respondit, spon-
sam,
E 3

bi tractatus de sponsalibus tantum suscepti, ab his enim altera parte invita resilire licet &c. etiamsi arrharum nomine in futuram fidem jam aliquid intervenerit. Responsum ipsum ita se habet: Habet Ihr Euch resolviret/ und erkläret / mit der Sempronia in ein Verlöbnuß zu treten / derselben in Beyseyn eines ihres Unverwandten eure intention eröffnet / und Beredung deßhalb mit Ihr gepflogen / darauf auch die gewöhnliche subarrhation geschehen; Sempronia aber kurz darnach ihren dissensum mit Wiederzurückgebung der arrha erkläret / dardurch Ihr bewogen worden / dergleichen zu thun / absonderlich da man Euch hernachmals Ihrer nicht allerdings zulässlichen conduite und üblen comportements verständiget; überdem auch erfolget / daß Sie des criminis infanticidii berüchtiget / und deßhalb zur Hafft gebracht / endlich aber sich der Hafft entlediget / und flüchtig worden / dahero erstlich gefragt wird; Ob die / zwischen Euch und der Sempronia geschehene Unterredung pro sponsalibus, oder nur schlechter Dinges für tractaten zu halten. Obnum wohl ein jedwedes Ehe-Verlöbnuß / absonderlich de jure Canonico pro sponsalibus de presenti gehalten wird / und verbindlich ist / si contrahentes usi fuerint. verbis presentis temporis per cap. penult. X. de sponsal. Joach. a Beust, Tr. de Sponsal. c. 8. weil aber dennoch 1. in gegenwärtigen casu dergleichen verba de presenti nicht vorhanden / sondern 2. schlechterdings wegen des Ehe-Wercks Unterredung geschehen / welche Unterredung 3. nicht pro sponsalibus de presenti, sondern pro sponsalibus de futuro, und also 4. nur für blosser tractaten zu halten. Martin. Chemnit. in loco de coniugio cap. I. p. 517. Also halten aus diesen Umständen wir dafür / daß durch sothane Unterredung zwischen Euch und der Sempronia der Ehe
we

sam, cum qua saltem pacta de futuris sponsalibus erant inita, posse recedere ab istis, etsi in primo casu (c) jam con-

wegen nichts/ den blossen *Tractaten* vorgelauffen/ und daher für keine beständige Ehe-Gelöbniß zuachten. Auf eure andere Frage: wann es nemlich vor eine beständige Ehe-Gelöbniß zu halten wäre/ ob nicht selbiges aus denen/ in dem Bericht angeführten Ursachen zu annulliren/ und Euch ohne *Process* und Anhaltung bey dem *Consistorio Ducali* andern Orts zu verheyrathen vergönnet seye? erkennen wir vor Recht. Ob wohl sonst die *Sponsalia* in Rechten *mutuo dissensu contrahentium* nicht können *dissolviret* werden. Joach. a Beust. de sponsal. P. I. c. 58. Petr. Heig. p. 2. qu. 16. n. 4. seqq. Weil aber dennoch (1) solches zu verstehen *de sponsalibus publicis* & *de presenti*, dergleichen *sponsalia* aber [2] zwischen Euch und der *Sempronia* nicht *celebriret*/ und zwar [3] nicht *de presenti*, wie aus obangezogenen *motiven* erhellet/ auch [4] nicht *publica*, indem nur ein Zeuge darbey gewesen etc. Nun ist aber [5] klar versehenen Rechts/ *quod in sponsalibus de futuro pœnitere liceat*. cap. 2. X. de Sponsal. Paul. Cypr. de Sponsal. cap. 13. §. 12. Sc. Sc. Als halten wir bey solcher Bewandniß dafür/ daß dieses Ehe-Gelöbniß aus angeführten Ursachen *ipso jure unll* und nichtig/ und Euch ohne *Process* und Vorbewußt des geistlichen *Consistorii* eurer Gelegenheit nach anderweit zu verhehlichen wohl zugelassen sey. B. R. W.

(c) Ad Senatus Erffürtenensis deputatos ad causas matrimoniales Anno 1710. mense Augusto. Daß wohl appelliret/ und nunmehr zwar vor allen Dingen der beklagtin beweglich zuzureden/ daß Sie die Ehe mit H. N. W. vollenziehe; Intall sie aber darzu nicht zu bereden/ so ist sie zwar zu der Vollziehung nicht zuzwingen/ jedoch Klägern die völligen Unkosten nach vorhergegangener deren liquidation und Erfolgten Mäßigung zu erstatten/ und überdem 20. Thlr. Straffe zu erlegen schuldig. Res clarior erit ex subjunctis rationibus deciden-

di.

condemnata fuisset ab aliis Jctis, ut probaret, sponsum
ipfi

di. Obwohl fol. 4. b. in einen Bescheide der Beklagtin auferle-
get worden/ daß Sie bescheinigen solle/ wie Kläger Ihr *ad*
capitalem inimicitiam gnugsahme Ursache gegeben/ und auf
die von Sie geführte/ und *per sententiam, qua in rem judi-*
catam transit, auferlegte Bescheinigung fol. 24. erkant/ daß
Sie dasjenige/ so ihr zu bescheinigen obgelegen/ nicht beschei-
niget/ dieselbe *in instantia appellationis* so viel nicht ausge-
führet/ daß Sie solche *causam fufficientem ad inimicitiam*
capitalem gehabt habe/ und es daher das Ansehen gewinnt/
daß es bey dem Bescheide erster *instanz* zulassen; weil aber
dennoch beyde *sententia*, als ob hier *publica sponsalia* vorge-
gangen/ *presupponiret*; Dieses aber gar nicht erwiesen/ und
aus denen *acten* vielmehr erhellet/ daß dasjenige/ was zwi-
schen Klägern und Beklagtin vorgegangen/ *interminis* eines
blossen Ja-Worts verblieben/ und *pro sponsalibus de præ-*
senti nicht zuachten; hiernechst wann auch dergleichen verhan-
den/ solche jedoch *ob odium superveniens* wohl dissolviret
werden können/ und nicht allezeit von nöthen/ daß es eine *Ca-*
pitalis inimicitia, und dieselbe *ex justis causis* entstanden/
sondern gnug/ daß eine solche Wiedrigkeit in Gemüthe/ daß
keine gute Ehe zuvermuthen/ in welchen Fall da keine Versöh-
nung zuhoffen/ lieber die *sponsalia* zu dissolviren/ als mit euser-
lichen Zwang die Partheyen zu Priesterliche *Copulation* zünd-
thigen. *Cum enim libera debeant esse matrimenia, monen-*
di sunt potius, quam cogendi, cum coactiones difficiles so-
leant exitus frequenter habere. Cap. *Requisivit.* 17. X. de
Sponsal. add. cap. 2. X. eod. tit. und in solchen Fall der Theil
der Ursach dazu gegeben/ nicht nur dem Gegentheile das *interes-*
se zu erstatten/ sondern auch eine Straffe zuerlegen nicht unbil-
angehalten wird B. Stryk. *de dissens Sponsalit* Sect. 2. §. 26.
seq. So seynd wir daher beschehener massen zuerkennen bewo-
gen worden. *Et si vero in his rationibus causa, cur virgo*
re-

ipſi ſufficientem cauſam ad capitalem inimicitiam dedifſe; in altero vero caſu (d) aliae circumſtantiæ inſuper ac-

recedens in poenam condemnata fuerit, ex hypotheſi de ſponſalibus contractis deducta fuerit, tamen eandem ſententiae partem etiam ex hypotheſi de pactis ſuper futuris ſponſalibus deduci poſſe patet ex dictis ſupra §. 16.

[d] In Reſponſo eodem anno 1710. menſe Novembr. Hat Ja-
cob K. ein lediger Geſel Sybillen F. ſo erſt 14. Jahr geweſen/
und keine Eltern mehr / ſondern einen Stieff-Vater / und we-
gen ihres Väterlichen und Mütterlichen Erbes zwey Vormün-
der gehabt / zu heyrathen erſuchet / hat aber weder der Stieff-
Vater / noch der eine Vormund in ſolche heyrath willigen wollen /
weil die F noch ſehr jung / und keine Haußhaltung führen könne.
Iſt darauf K mit einem beyſtande zum Stieff-Vater / welcher
eben in großen Schmerzen darnieder gelegen / gegangen / und
hat durch vieles vorſtellen gegen Mitternacht bey etlichen Krü-
gen Bier es endlich dahin gebracht / daß der Stieffvater daroin
gewilliget / und das Hand-Gelöbniß unter Ihnen beyden ge-
ſchehen / welches auch die F. gegen den Pfarrer / als er ſie her-
nach deſhalb befraget / geſtanden : will aber die F. ſolche Ehe
nicht vollenziehen / und beziehen ſich die uns von denſelben *pro-*
ponirten 9. Fragen ingeſampt auf folgende Haupt-Frage:
Ob die biſher erzählte Umſtände *pro ſponſalibus publicis* zu
halten / und daher die F. verbunden / ſolche durch Priesterliche
copulation zu vollenziehen. Ob nun wohl in denen Rechten
eines Stieffvaters und der Vormünder *Consens ad nuptias*
filiae, quae ſui juris eſt, nicht erfordert wird / wo ſolches an ei-
nem Ort *inſpecie* (wie von denen *Statutis Hamburgensibus* aus-
drücklich verſehen) nicht hergebracht / hiernächſt zu einen öffent-
lichen Verlöbniß mehr nicht / als zwey Zeugen erfordert werden /
welche ſich hier eben gefunden / indem K. ſein Beyſtand / und
der Stieffvater dabey geweſen; überdem auch die F. ſolches
her-

accessissent, quæ sponsum doli & fraudis adhibitæ suspectum redderent.

hernach gegen den Priester gestanden / und daher auch dadurch solche es post facto ratihabiret / und es also das Ansehen gewinnt / daß die *sponsalia pro publicis & validis* wohl zuachten / folglich die F mit K durch Priesterliche *copulation* solche zu vollziehen verbunden; Weil aber dennoch solche umstände sich bey diesen *sponsalibus* finden / welche die sache sehr verdächtig machen / indem K. den Stiefvater da er an größten Schmerzen krank gelegen / durch *continuirliche sollicitation* genöthiget / seinen *consens* darin zugeben / auch dessen Ehefrau aufgesetzt / das ihn K bedrohet / wo er nicht darein willigen wolte / daß er davon ungelegenheit haben würde / dazu solches umb Mitternacht und gegen 12 Uhr geschehen; als zu welcher Zeit keine *sponsalia publica* pflegen geschlossen zuwerden / die F auch anfangs gar nicht darein willigen wollen / und nach der Aussage des Stiefvaters Ehefrauen kein wort darzu gesprochen / und also vermuthlich aus furcht die Hand hingegeben / der Prediger auch / welcher von K selbst als Zeuge *produciret* worden / nicht sagen kann / das sich die F zu einer öffentlichen Eheversprechung bekennet / sondern nur K habe ihr auf den wege Geld auf die Ehe gegeben / das es daher nicht anders / als vor eine heimliche / und winckel verlobung / oder aufs Höchste vor ein Jawort / (welches mit denen zumahl öffentlichen verlöbnißen keines weges zu *confundiren*) zuachten; überdem aus allen umständen starcke vermuthung einer zukünftigen recht unglücklichen Ehe entstehet / indem K sich verlauten lassen / das er sie nicht groß achten / und sie bey künftiger Ehe vor schlagen nicht gesichert seyn solle; So erscheinet hirauf allenthalben so viel / das solche *sponsalia pro publicis & validis* keines weges zuhalten / und daher die F. dieselbe mit K zu vollziehen nicht verbunden. B. R. W.

F I N I S.

F

COROL.

COROLLARIA.

I.

Liberi expositi pro illegitimis habendi non sunt.

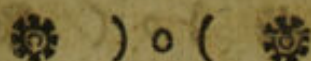
II.

Conjugia in ultimo mortis articulo contracta, toleranda potius, quam approbanda.

III.

Mulierem nubentem marito impotenti à Consistorio separationem petere posse quotidiana edocemur experientia; Quod si tamen ad mortem usque sponte ipsi cohabitaverit, maxime inter Doctores controvertitur; an portio statutaria ipsi debeatur nec ne? Et quamvis pro affirmativa Scabino Lipsienses pronunciaſſe referat Carpzovius *P. 3 C. 19. d. 5.* negativam tamen cum Berlichio & Beustio merito defendimus.

IV. Do-

IV.

Donationem non dantis solum voluntate, sed & donatarii acceptatione vel reali vel verbali perfici, tam naturali quam civili rationi conforme est, in tantum, ut quamvis donator rem alteri donandam offerat, nisi tamen & donatarii vel verbalis vel realis acceptatio accesserit, iuri offerentis in rem oblatam nihil decedere, sed potius donatorem rem oblatam ob deficientem donatarii acceptationem iure revocare posse, nullus dubitem.

V.

Cervus cicuratus & torque ornatus, si se in libertatem naturalem receperit, & ab alio in sylva captus fuerit, non cedit occupanti, sed priorii domino est restituendus.

VI.

Thesaurum de jure Civili ad res potius accessionis, quam nullius pertinuisse putamus. Ho-

die autem ejusmodi disputatio plane est inutilis.

VII.

Princeps ex nullo contractu cum subditis inito obligatur civiliter, sed tantum naturaliter.

VIII.

Pœna perduellionis, qua bonis, fama & patria filios perduellium privari dicunt, gravis quidem est, non tamen injusta.

IX.

Principem non in omnia delicta inquirere debere, sæpius regulæ prudentiæ suadent, maxime si ea tranquillitatem publicam directo non lædunt, aut delicta sint adhuc occulta.

F I N I S.